

Mulgi mälumäng „KOLMAS“

18.03.15 Karksi Valla Kultuurikeskus

1. KARKSI KIHELKOND (A. Pai)

Kes on Karksi Valla Kultuurikeskuse ees asuva August Kitzbergi monumendi autor ja mis aastal see avati?

Vastus: Viljandimaal Laatre vallas sündinud kirjamehele püstitati Karksi ürgoru servale 1990.a. mälestusmärk ümberkaudsete ettevõtete ja majandite finantseerimisel, skulptoriks Jaak Soans. Tänavu tähistame August Kitzbergi 160 sünniaastapäeva.

<http://www.puhkaeestis.ee/et/august-kitzbergi-monument>

2. MULGI KEEL (A. Laande)

Mulgmaa rikkus tuli lina kasvatamisest ja sellest om ka pallu regilaule tetti. Siin om üits regilaul linakasvatamisest. Mes tähendep viimätse ria „kugurtpidi korjatesse“

Linakene, linnukene,
tuhat surma sulle tuudu,
sada surma sulle saadu:
kiudupidi kistanesse,
arjapidi aaratesse,
kugurtpidi korjatesse.

Vastus: Sii tähendep „kupartpidi korjatakse“

3. PILDIVOOR (P. Mänd)

Kes on pildil (ees- ja perekonnanimi)?

Vastus: 10.märts 1896 Leebiku –05.august 1979 Aakre (maetud Helme kalmistule).

Üks kahest naisest, kes vabadussõjas teenis vaprusena välja vabadusristi. Vabadussõja algul tegutses punaste poolt okupeeritud kodukandis Kaitseliidu luurjana. Jäi seejärel regulaarväkke ja teenis 3. jalaväepolgus sanitarina. Osales paljudes lahingutes Punaväe ja Landeswehri vastu, saades 2 korda haavata. Vabadussõja teenete eest vääristati Vabadusristiga II/3. 10000 margaga ja Patküla mõisast eraldatud Salve taluga.

Kaupo Ilmet on Salme Ilmeti õe Hilda poeg.

4. SPORT (E. Liiber)

Mõisakülas sündinud sportlane Adalberts Bubenko (16.01.1910 Mõisaküla - 07. 07. 1983 Toronto) võitis Berliini olümpiamängudel (1936) pronksmedali. Ta esindas Valmiera spordiklubi ja kuulus Läti olümpia koondisse. Mis spordialal. (1 + 1)

Vastus: Kergejõustik 50 km käimine.

Allikas: EOK Berliin 1936

5. MULGIMAA AJALUGU ja ARHITEKTUUR (P. Mänd)

Mis kirik on pildil?

Vastus: Tuhalaane Jumalaema Uinumise kirik, asub Viljandi maakonnas Karksi vallas Tuhalaane külas.

Kivikirik ehitati aastatel 1870–73 G. Scheli tüüpprojekti järgi. 1859–1918 töötas kiriku juures õigeusu kihelkonnakool (hiljem algkool), ning Tuhalaane (piiskopi talus 1852), Õisu (1855) ja Aidu (1852) abikoolid. 28. VII 1950 sai kirik välgutabamuses kannatada (tornid ja katus).

6. MUUSIKA (A.Ütsik)

Kus Mulgimaal asub see suurepärane orel?

Vastus: Karksi Kultuurikeskuses asub Rootsist kingitusena saadud orel.

7. MULK MUJAL (A.Pai)

Võiks öelda, et tegemist on ilmselt ajutise mulgiga, sest ta pole Mulgimaal sündinud ja ta pole oma praeguse elupaigaga sugugi rahul. „Ta on öelnud, et ta jälestab oma kodulinna ja sealseid inimesi, kes olevat jube ebameeldivad ja kiuslikud.“ Fakt on see, et ta elukoht on hetkel Mulgimaal ja oma väljaütlemised on ta teinud „mujal“ ehk ühes televisioonisaates, mis filmitud „mujal“. Tema üks kuulsamaid väljaütelsusi saates oli see, et ta tahaks saada Anu

Saagimiks. Peale saates osalemist neil seda soovi enam pole.. Ta pürgib ajakirja «Buduaar» praktikale ja tal on huvi tärganud meedia õppimise vastu.

Vaatamata sellele, et Karksis on muusikakool ja nii koolis kui ka kultuurikeskuses on ohtrasti huviringe, siis on ta väljendanud ennast avalikus telesaates, et Karksi-Nuias on igav.

Nimeta see telesaade, kus üks noor Karksi-Nuias elav ja õppi hetkel mulgi neiu osales ja värvikate väljaütlemistega silma torkas?

Vastus: Kanal 2 „Eesti tippmodell“ Gerili Narusing.

Olgu lisatud, et saate, kus Gerili napilt finaalist välja langes, võitis Aule Õun, kes samuti õpib Karksis A.Kitzbergi Gümnaasiumis ning tema alustas oma kooliteed Lilli Algekoolis. Palju õnne mulgi neiu!

<http://wap.sakala.ajaleht.ee/?wid=3065455&wr=246>

http://eesti.info/uudised/uudis.php?uudis=Galerii_Eesti_tippmodelli_kolmanda_hooaja_osalejad&uid=1884434

<http://elu24.postimees.ee/3120573/elu24-video-eesti-tippmodelli-voitja-aule-mul-on-posed-kaest-ara-lainud>

8. **LOODUS** (O.Renno)

Mitu m üle merepinna ulatub Mulgimaa kõrgeim tipp ja kus see paikneb?

- 146,6 m; Härjasaare mägi Karksi Sudiste (Karuküla) kaguosa metsas Metsa ja Küti talu vahel. Siiani loeti selleks Rutu mäge /145,2 m/. (Sakala, 5.03.'15, lk 1)

9. **ETTEVÕTLTUS; MAJANDUS** (A.Ütsik)

See majutusasutus on valitud 8 aastat Eesti parimaks pulmakorralduskohaks. Kaunis maja, iidne loodus, tipp tasemel korraldus ja majutus 100 inimesele teevad selle asutuse konkurentide ees paremaks. Mis on selle asutuse nimi, mille üle võivad mulgid uhkust tunda?

VASTUS: Taagepera loss

10. **MULGI RAHVARIIE** (A. Laande)

Kuidas tunnend rahvariie järgi ära abielus naise?

Vastus: Abielus naise tunnuseks on põll ja pearätt või tanu.

11. **VARIA** (O.Renno)

Mida ei soovitatud taluneidudel suvel neljapäeviti ja laupäeviti (ehalkäimise õhtute eel) süüa?

– Räime e soolasilku. (101 Eesti vanaaja asja, lk 12, /2. Ait/)

12. **VANAD ESEMED JA ASJAD** (E. Liiber)

Kuidas nimetatakse alumiiniumist plekitükki, mis hakkab teie laudadel kohe ringlema?

Vastus: Saksa sõduri žeton, mis kuulus sõduri varustuse hulka ning oli riputatud kaela, mille järgi hiljem oli võimalik tuvastada hukkunud isik.

Allikas: www.militaar.net.

13. KARKSI KIHELKOND (A.Pai)

Kui mujal Lõuna-Eestis on teada Uku ja Tõnni kultus, siis Mulgimaal Karksi kandis on teada Pelli kultus, kus ande on viidud kindlasse kohta sellenimelisele vaimule. Polli ja Läti Kõona valla piiri peal, nüüdse Lilli küla taga, on mägi, kus seisnud katoliku pühaku kabel. Rahvast tuli kõikjalt hulgani sinna kokku ja seda eriti mäega samanimelisel juulikuisel rahvakalendri tähtpäeval. Aastal 1669 olnud mäel suur ebajumalateenistus, ohverdamine ja joomine, kus kaksteistkümmend vaati õlut ära joodud. Ehk küll Karksi lossipealik ohverdamispaiga lasknud ära lõhkuda, olevat rahvas siiski alalõpmata sinna kokku voolanud ja lossi rüütlid pidid neid laiali ajama. Viimaks mõistetud lossipealikule kümme taalrit trahvi, kui ta neid kokkutulemisi ära ei kaota. Mäe pealt liiva seest leitakse sagedasti väikesi hõberahakesi ja luukillukesi. Vahepeal metsa kasvanud kohta on kohalikud inimesed jälle korda tegema.

Nimeta see naisenimega mägi?

Vastus : Annemägi

Päeva nimi on seotud püha Anna, neitsi Maarja emaga, ja tinglikult võime pidada seda päeva lambapühaks. 17. sajandist on teateid annepäevasesest lambaohvrast ja pidustustest Karksis, Hallistes ja Rõngus. 17. sajandi tava kohaselt toodi ohvriandidena pühapaika vaha ja vahakujakesi. Püha Anna oli lammaste kaitsja ja seetõttu pöördutakse ka karjakaitse- ja ohvripalvetes ning loitsudes Anne poole, et ta kaitseks karja ja lambaid ohtude eest: Eestis tähistatakse seda 26.juulil

Allikas: <http://maatundmine.estinst.ee/kohad/annemagi/41-annemagi/>

<http://www.folklore.ee/Berta/tahtpaev-annepaev.php>

14. MULGI KEEL (A. Laande)

Lõvvä õige vaste mulgi keelen!

Rukis

Nisu

Oder

Kaer

Vastus:

Rukis - rügä

Nisu - nisu

Oder – kesü

Kaer – kaar

15. PILDIVOOR (P. Mänd)

Kes on pildil (ees- ja perekonnanimi)?

Vastus: 2014. a elutöö sõle auhinna sai silmapaistva tegevuse eest kultuuritöö edendamisel Aado Kaasik, kes 2009. aastal sai Mari Kulli nimelise kultuuripreemia ja 2012. aastal Valgamaa Kultuuripärli tiitli rahvamuusika-ansambli Jauram koosseisus. Tunnustatu on pikaajaline kooli- ja koorijuht Tõrvas, paljude rahva südame võitnud laulude autor, mitmekülgne pillimees ja -õpetaja, solist ja ansamblilaulja.

16. SPORT (E.Liiber)

Kuidas on arhitektist tõrvalanna (26. 11. 1976) nimi, kes on osa võtnud kahtedest OM-dest: Lillehammer (1994) ja Nagano (1998)? Lillehammeris saavutas ta 19.koha, Naganos 20. koha.

Vastus: Helen Novikov Kelgutaja.

Allikas: EE

17. MULGIMAA AJALUGU ja ARHITEKTUUR (P.Mänd)

Millises kirikus asub see ikonostaas?

Vastus: ikonostaas paikneb Karksi-Nuias asuvas Püha Aleksei kirikus ja pärineb ilmselt 1860. aastate lõpust. Ikonostaasil paiknevad pühapildid: Nikolai Imetegija; Kiievi Vaga Antonius; Jumalaema Kristuslapsesega; Kristus Kõigevalitseja; Kiievi Vaga Theodosius; Moskva Metropoliit Aleksius; Apostel Andreas; Kristus Kõigevalitseja (lisatud 21. sajandil); Apostel Peetrus; Püha Õhtusöömaaeg; Ristija Johannes; Apostel Johannes; Kuningas Taavet.

18. MUUSIKA (A. Ütsik)

Kes on laulu helilooja ja sõnade autor?

Vastus: kuulsite laulu „See on mu kodu“. Sõnade ja viisi autor on Vello Ainsalu, kes on sündinud 30.10.1935 Alutaguse metsade rüpes (Tänavu tähistab oma 80 sünnipäeva). Ta on töötanud muusikaõpetajana üle 40 aasta- 12 aastat Tallinnas ja alates 1975 aastast Karksi-Nuia Muusikakooli akordioni ja muusikajaloo õpetajana. Juhendab rahvamuusikaansamblit Lustipill algaastatest peale- tänavu saab sellest juba 40 aastat! Vello on loonud üle pooltuhande laulu, seejuures enamasti ka oma sõnadele. Laulust „Kodukoht Karksi“ on saanud Karksi hümn, millega algavad või lõpevad kõik valla tähtsündmused.

19. MULK MUJAL (A.Pai)

Nuputage välja, miks hakati Karksi kihelkonnas (ja ilmselt mujalgi) ehitama mõisamoonakate majade ümber tarasid/aedu? Hiljem hakati maja ja aia vahele istutama ka lilli.

Vastus : Vastus selgub Mari Sarve poolt kirjeldatud 1941.aastal kirjapandud nooruspärimusest „Mõisamoonakate ehitused ja toasisustus“

„Suvel kuumage lehmä joosive `ümmer tare, `õiseve vilu kotust, siss leive `sa □ vege `akne `sissi. Selle `kaitssess tetti aid ette, mikest sai viimäde `akne|alune lilli|aid. - - - Aialilli ollive `lihtse, nagu tokkr^{TMTM} □, `palsam, m^{TMTM} □, käokeng, vanapoiss, `jorgen. Olli ka mõtsa`lille, nagu `taevavõti, sinilill, meelespea, käöpõll jne. Üits tüdruk olli `mõisast saanu kobralehe. Sel `kasvi pikk vars `vällä ku pütsikul, kõneldi, et sellest saavat suppi `k®®ta. Meil jälle esä tõi teolt (mõisatöölt) mõne kukuroositerä, sai ka kasume pant, `kasvi pikä-laia lehe ku kalmuksel, küfle päält ai tutu `valgid siidi`narmit `vällä, aga ärä `külmi. „

Allikas: http://www.emakeeleselts.ee/digiraamatud/ES_digiraamat_Ennemustitsel-Mulgimaal_nlib-digar_193067.pdf lk 106

20. LOODUS (O. Renno)

Loetlege Mulgimaal kohatud luigeliigid ja mitu neist siin pesitsevad.

– Kühmnokk-luik, laululuik ja väikeluik; pesitsevad esimesed 2 liiki.

21. ETTEVÕTLUS, MAJANDUS (A.Ütsik)

Viljandi veekeskuse ehitus on saanud juba „habemega” naljaks. Nii on mööda saadetud juba mitmed valimised, kuid asi ei edene kuidagi. Aga Mulgimaal on olemas vald, kes suurema kisata ehitas ujula juurde aurusauna ja mullivanni, kus saavad veemõnused nautida ka pere väiksemad võsukesed. Isegi Viljandi linnast sõidetakse sinna väiksesse minispasse veemõnused nautima. Kus asub see tore veekeskus?

Vastus: Abja kooli ujula (tehke aplaus tublile vallarahvale)

22. MULGI RAHVARIIE (A. Laande)

Rahvariie valmistamisel kasutatakse väga palju tikkimisviise. Igal pistel on oma nimetus. Kuidas nimetatakse sellist tikkimisviisi, mille mustrit näete pildil?

Vastus: Seda tikkimisviisi nimetatakse – ristpistes tikkimiseks.

22. VARIA (O. Renno)

Millest tuleb ülestõusmispühade rahvapärane nimetus „lihavõttepühad“?

– Ülestõusmispühad lõpetavad paastuaja ja võidakse jälle liha süüa.

24. VANAD ESEMED, ASJAD: (E. Liiber)

Kuidas on selle minu poolt niinimetatud „jalutuskepi“ tegelik nimi või milleks seda kasutati?

Vastus: See on hobuse turjakõrguse mõõtmise mõõdukepp.

Allikas: Vikipeedia Tartu „Kalevi“ Ratsaspordiklubi.